

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHTU LAHENDITE LÜHIÜLEVAADE¹ 31.03.2025 – 04.04.2025

1. aprill 2025

Suurkoja lahend taotluste nr 2799/16, 2800/16, 3124/16 ja 3205/16 kohta - sõnumite saladus

Ships Waste Oil Collector B.V. jt vs. Holland

Artikkel 8

Asjaolud

Kuus kaebajat on ettevõtted, mis on asutatud vastavalt Hollandi seadustele. Esimene kaebajate rühm (Ships Waste Oil Collector B.V., Burando Holding B.V. ja Port Invest B.V.) tegeleb laevade vedelate jäätmete kogumisega Rotterdami sadamapiirkonnas. Teine rühm (Janssen De Jong Groep B.V., Janssen De Jong Infra ja Janssen de Jong Infrastructuur Nederland B.V.) tegeleb ehitustegevusega.

Asi puudutab olukorda, kus avalik süüdistusasutus edastas andmeid, mis olid seaduslikult saadud kriminaalmenetluse käigus telefoni pealtkuulamise kaudu (uurimiskohtuniku – *rechter-commissaris* – loal), Hollandi konkurentsiametile (NMA). Neid andmeid kasutas konkurentsiamet haldusmenetlustes, mis polnud seotud algsete kriminaaluurimistega, et uurida nende ettevõtete võimalikku osalust hinnakokkulepete sõlmimises. Konkurentsioiguse menetluste tulemusena määrati ettevõtetele trahvid konkurentsiseaduse rikkumise eest. Vastavad otsused jäid lõplikuks, kuid teise rühma ettevõtete trahvisummat vähendati. Trahvid jäid vahemikku 463 000 kuni 1 861 000 eurot.

EIK-sse pöördudes tuginesid ettevõtted artiklile 8 ning leidsid, et seaduslikult pealtkuulamise teel saadud andmete edastamine konkurentsiameti kasutusse (eriti juhul, kui need andmed ei olnud asjakohased kriminaaluurimiste seisukohast) ei olnud ettenähtav ning et menetluslikud kaitsemeetmed olid ebapiisavad.

2023. aasta 16. mai kolmes otsuses leidis Euroopa Inimõiguste Kohtu koda nelja häälega kolme vastu, et konventsiooni artiklit 8 (õigus eraelu puutumatusel) ei olnud rikutud, ja üksmeelselt, et artikli 13 koosmõjus artikliga 8 rikkumist samuti ei olnud.

2024. aasta 25. septembril suunati asi ettevõtete taotlusel suurkoja menetlusse.

EIK (suurkoja) seisukohad

Artikkel 8

Suurkoda leidis, et pealtkuulamise teel saadud materjali edastamisel teisele õiguskaitseasutusele peavad kaasnema minimaalsed kaitsemeetmed, mis peavad olema seaduses selgelt sätestatud, et vältida meelevaldsust ja kuritarvitusi.

Esiteks tuleb piirduda sellise pealtkuulamismaterjali edastamisega, mis on kogutud viisil, mis vastab konventsiooni nõuetele.

Teiseks peavad olema siseriiklikus õiguses selgelt määratletud asjaolud, mille alusel selline edastamine võib toimuda.

Kolmandaks peab seadus sisaldama kaitsemeetmeid, mis reguleerivad edastatud andmete läbivaatamist, säilitamist, kasutamist, edasist edastamist ja hävitamist.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

Neljandaks peab pealtkuulamismaterjali edastamine ja kasutamine väljaspool selle algset kriminaalmenetluslikku konteksti alluma tõhusale kontrollile kohtuliku või muu sõltumatu organi poolt.

Lisaks tuleb demokraatlikus ühiskonnas hinnata andmete edastamise vajalikkust, arvestades järgmisi tegureid: andmete iseloomu, edastamise eesmärgi olulisust, edastamise tagajärgi puudutatud isiku jaoks, autoriseerimisprotseduuride kvaliteeti ning olemasolevate õiguskaitsevahendite tõhusust.

Suurkoda leidis samuti, et konventsiooni artiklist 8 tulenevad miinimumkaitsemeetmed peaksid põhimõtteliselt olema samad nii füüsilistele kui ka juriidilistele isikutele, kuigi teatud erinevused võivad tekkida andmekaitseseaduste kohaldamisest füüsiliste isikute suhtes.

EIK märkis, et käesoleval juhul oli telefoni pealtkuulamine seaduslikult kohtu poolt lubatud ning selle vastavust konventsioonile ei olnud vaidlustatud.

EIK leidis, et asjakohane Hollandi seadus – eelkõige kohtuliku ja kriminaalandmete seaduse (*Wet Justitiële en Strafvorderlijke gegevens*) paragrahv 39f – määratles selgelt, millistel tingimustel võib pealtkuulamismaterjali edastada teisele õiguskaitseasutusele.

EIK lükkas tagasi ettevõtete väite, et konkurentsiametil oli enne edastamisloa andmist olnud ettenägematu juurdepääs teatud andmetele.

Andmete edastamise eesmärk – riigi majanduslik heaolu – oli EIK hinnangul õiguspärane.

Seega jäi alles küsimus prokuröri poolt andmeedastuse lubamisega seotud õiguslikest kaitsemeetmetest. EIK märkis, et andmeedastuse lubamine mittekohtuliku asutuse poolt ja eelneva teavitamise puudumine ei olnud probleemsed, kuna neid tasakaalustas sõltumatu järeleulatuv kohtulik kontroll.

Edastamisload ei sisaldanud põhjendusi selle kohta, miks andmete edastamine oli „vajalik demokraatlikus ühiskonnas“, mis ei olnud ideaalne, kuid ka see puudus oli kompenseeritud järeleulatava kohtuliku kontrolliga. Selline kontroll viidi läbi ka taotlejatest ettevõtete puhul, kes said otsuseid vaidlustada ja kasutada õigust kohtulikule kontrollile.

Kohtud hindasid tagantjärele edastamiste seaduslikkust ja vastavust konventsioonile sõltumatult prokuröri hinnangust. Kaebajad ei ole suutnud näidata, et läbivaatamisprotsess oleks olnud ebatõhus.

Võttes arvesse Hollandi kohtute hoolikat hinnangut andmeedastuste seaduslikkusele ning asjakohast huvide kaalumist kaebajate ja riigi vahel, leidis EIK, et Hollandi ametiasutused olid esitanud piisavad ja asjakohased põhjendused, mis õigustasid andmeedastuste vajalikkust ja proportsionaalsust konkurentsioiguse jõustamise eesmärgil.

Seega tegutsesid Hollandi võimud oma otsustusõiguse piires (nn „ulatusliku kaalutusruumi“ raames) ning suurkoda ei tuvastanud konventsiooni artikli 8 rikkumist.

Artikkel 13

Tulenevalt oma järeldustest seoses konventsiooni artikliga 8 leidis suurkoda, et kaebajatest ettevõtetest oli olemas tõhus õiguskaitsevahend. Seetõttu ei tuvastatud ka artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) koosmõjus artikliga 8 rikkumist.

Lahendile on lisatud mitmeid eriarvamusi.

Lahend ([prantsuse keeles](#) ja [inglise keeles](#))

Kokkuvõte ([prantsuse keeles](#) ja [inglise keeles](#))

3. aprill 2025

Lahend nr 56114/18 - positiivsed kohustused

N.D. vs. Šveits

Artikkel 2

Asjaolud

X mõisteti 1995. aastal kaheteistkümneks aastaks vanglasse oma elukaaslase mõrva ja vägistamise eest, mis pandi toime 1993. aastal. 2006. aastal pärast vabastamist võeti ta eelvangistusse seoses tema suhtes alustatud kriminaalmenetlusega, mis käsitles muu hulgas ähvardusi ja sunni kasutamist tema endise elukaaslase suhtes. Tema hilisem vabastamine toimus mitmete meetmete tingimisel, sealhulgas määrati talle keeld kontakteeruda ohvriga.

Kaebaja kohtus X-ga 2006. aasta novembris ja alustas temaga intiimsuhet, teadmata tema varasemast taustast. X käitumise tõttu tema suhtes pöördus kaebaja 2007. aasta augustis X-i perearsti poole, kes soovitas tal suhe lõpetada, rõhutades, et seda tuleks teha mitte järsult. Seejärel teavitas arst politseid nende vestlusest, saades selleks kaebajalt nõusoleku. Üks politseinik võttis seejärel omal algatusel kaebajaga ühendust telefoni teel. Kaebaja ütles talle, et X ahistab teda telefonikõnede ja SMS-idega. Ilma X-i kriminaalsest minevikust rääkimata väitis politseinik väidetavalt, et tegu on „mitte ohutu isikuga“.

2007. aasta septembris röövis ja piinas X kaebajat rohkem kui üksteist tundi pärast seda, kui naine oli teatanud soovist nende suhe lõpetada. Samuti üritas ta kaebajat tappa. X arreteeriti, kuid ta sooritas vahi all enesetapu.

Seoses 2015. aasta jaanuaris algatatud vastutuse tuvastamise hagiga kantoni vastu taotles kaebaja mittevaralise kahju hüvitamist, väites eelkõige, et ametivõimud oleksid pidanud teda teavitama tema elukaaslase kriminaalsest minevikust ja ohtlikkusest. Tema nõuded lükati tagasi kantoni kohtute poolt ning lõplikult ka föderaalkohtu poolt.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklile 2.

EIK seisukohad

Artikkel 2

EIK märkis, et arvestades X-i tausta ja asjaolu, et tema elukäiku iseloomustas korduvalt partnerite vastu suunatud vägivald, sealhulgas 1993. aastal toime pandud naise mõrv (feminiitsiid), et kõnealune käitumine kvalifitseerub naistevastaseks vägivallaks.

1) Kas ametivõimud teadsid või oleksid pidanud teadma riskist, millele kaebaja oli avatud?

Arvestades konkreetseid asjaolusid, leidis EIK, et siseriiklikud ametiasutused tervikuna olid teadlikud nii kaebaja ja X-i suhtest, X-i varasemast taustast kui ka ohust, mida X endast kujutada võis, ning selle ohu reaalsusest ja kiireloomulisusest. Lisaks nähtub kahest psühhiaatrilisest ekspertiisist, mis koostati 2006. aasta oktoobris ja 2007. aasta jaanuaris, et just lahkumineku olid X-i jaoks eriti rasked ja võisid

vallandada tema puhul vägivaldseid tegusid. EIK rõhutas, nagu on varem on rõhutanud ka Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla vastase võitluse ekspertgrupp (GREVIO), et tegemist oli tüüpiliste kõrge riski tunnustega.

2) Millal tekkis ametivõimude kohustus kaebajat kaitsta?

Ametiasutusi tuleb pidada informeerituks kaebajat ähvardanud ohust hiljemalt 2007. aasta augustis, mil X-i arst pöördus politsei poole kaebaja nõusolekul. See järjestikuste teadete ahel andis võimudele teada kaebaja olukorrast ja tõi kaasa nende kohustuse kaitsta tema õigust elule, isegi kaebaja enda poolse kaebuse puudumisel, ning seda suurendatud hoolsusega.

3) Kas ametivõimud võtsid tarvitusele vajalikke meetmeid kaebaja elu kaitsmiseks?

Augustis 2007 toimunud telefonivestluses uuris politseinik kaebajalt, kui ulatuslikuks ta hindab X-i poolset ahistamist, ning küsis, kas ta suudab olukorda ise kontrollida või vajab abi. Samuti soovitas politseinik tal suhe X-iga lõpetada, pakkus politseiabi (sh hädaabinumbrit) ning andis infot võimaluse kohta esitada kriminaalkaebus või pöörduda ohvriabi teenuste poole.

Mis puudutab asjaolu, et politseinik ei andnud kaebajale teavet X-i kriminaalse mineviku kohta, siis EIK rõhutas, et kuigi naistevastase vägivalla juhtumites ei tohi vägivallatseja õigused kaaluda üles ohvri õigust elule ning füüsilisele ja vaimsele puutumatusse, oleks X-i varasema mõrva ja vägistamise eest mõistetud karistuse avaldamine kaebajale kujutanud endast sekkumist X-i õigusesse eraelu puutumatusse – sekkumist, milleks puudus seaduslik alus.

EIK leidis, et politseinik püüdis omaalgatuslikult anda kaebajale, lähtudes oma käsutuses olnud teabest ja kehtivatest juriidilistest piirangutest, maksimaalses võimalikus ulatuses aimu ohust, milles too viibis.

Samas ei järgnenud mingeid konkreetseid meetmeid politsei poolt. See viitab vähemalt suhtluse ja koordineerimise puudujääkidele, mis takistasid nõutava hoolsuskohustuse täitmist sellises olukorras. EIK märkis, et ametivõimud ei tohi piirduda üksnes ohvri enda tajutud ohuga, vaid peavad tegema iseseisva ja ennetava riski hindamise.

Kuna kehtiva siseriikliku õiguse kohaselt ei saanud pädevad ametivõimud – ilma otsese ja kiireloomulise ohu tuvastamiseta – võtta omal algatusel ennetavaid meetmeid isiku kehalise puutumatusse ohustamise vältimiseks, juhul kui ohver ei esitanud kaebust ega abipalvet, ei olnud ette nähtud ka ühtegi muud meetet, millega oleks kaebajale tagatud olukorra raskusastmega vastav kaitse. Samas ei saa spekuloida selle üle, kas ametivõimudel oli õiguslik alus taoliste meetmete võtmiseks või kui tõhusad need oleksid olnud, kuid samas EIK rõhutas, et ennetavate operatiivsete meetmete rakendamine vastavalt konventsiooni artiklile 2 kujutab endast hoolsuskohustust, mitte tulemuse saavutamise kohustust.

Kokkuvõtte – arvestades eeltoodut ja kõiki juhtumi asjaolusid, leidis EIK, et ametiasutused, võttes neid tervikuna, ei teinud kõike, mida oleks võinud neilt mõistlikult oodata, et ära hoida kaebajat ähvardava kindla ja vahetu ohu realiseerumist tema elule – ohust, mille olemasolust nad teadsid või oleksid pidanud teadma. EIK leidis, et ametivõimud jätsid täitmata oma positiivse kohustuse kaitsta kaebaja elu vastavalt konventsiooni artiklile 2. EIK tuvastas artikkel 2 rikkumise.

Artikkel 41

EIK leidis, et kostjariigil tuleb kaebajale maksta mittevaralise kahju hüvitiseks 30 000 eurot ja kulude katteks 22 000 eurot.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

3. aprill 2025

Lahend nr 52302/19 – süütuse presumptsioon

Federici vs. Prantsusmaa

Artikkel 6

Asjaolud

Süüdistatuna organiseeritud rühmituse poolt toime pandud mõrvades ja kuritegelikku ühendusse kuulumises, põgenes kaebaja mitmeks aastaks, enne kui ta mõisteti vandekohtu poolt 30 aastaks vangi. Ta kaebas vandekohtu otsuse edasi. Apellatsioonikohtu istungitel viibis ta kahe valvuri saatel klaasist kabiinis, millel polnud lage ja mis oli paigaldatud kohtusaali. Kabiini sees oli kaks kõneaparaati ja kaks dokumendi edastamise ava, mis võimaldasid tal suhelda oma kahe advokaadiga. Lisaks olid kabiinis kaks mikrofoni ja valjuhääldi, mis võimaldasid teda kohtusaalis kuulda ning tal omakorda kuulda kohtusaalis toimuvat.

Pärast mitut istungit, mida ta jälgis kabiinist, taotles ta võimalust sellest eemalduda ja ilmuda kohtupinki, et vastata küsimustele. Samuti viitas ta muu hulgas kuulmisprobleemidele. Apellatsiooni arutav vandekohus lükkas tema taotluse tagasi ning mõistis talle 30 aastat vangistust. Tema kassatsioonkaebus jäeti rahuldamata.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artikli 6 erinevatele lõigetele ja leidis, et tema suhtes kohaldati ebavajalikku ja ebaproportsionaalset piirangut tema õigusele vabalt kohtuistungile ilmuda ja tõhusalt osaleda. Lisaks leidis ta, et tema klaaskabiini paigutamine rikkus talle süütuse presumptsioonist tulenevaid õigusi.

EIK seisukohad

Artikkel 6 lõiked 1 ja 3 punkt b

Mis puudutas õigust olla tõhusalt kaasatud menetlusse, märkis EIK järgmist:

- kuni päev enne kaebaja ülekuulamist appellatsiooni käigus ei olnud kaebaja kunagi teavitanud kohut oma kuulmispuudest ega taotlenud võimalike raskuste kindlakstegemist;
- kaebaja ei selgitanud oma väidetava puude olemust ega seda, mil määral see oleks võinud kahjustada tema suutlikkust esitatud küsimustest aru saada. Lisaks ei esitanud kaebaja ühtegi meditsiinilist dokumenti, mis oleks kinnitanud tema kuulmispuuet;
- valjuhääldi ja mikrofonide olemasolu klaasist kabiinis on juba varem peetud piisavaks, et võimaldada suhtlust nii advokaatide kui ka vandekohtuga ning jälgida kohtumenetlust;
- käesoleval juhul põhjendas vandekohus oma otsust nõuetekohaselt, leides, et kaebaja oli võimeline vastama talle esitatud küsimustele ning suhtlema konfidentsiaalselt oma advokaatidega.

EIK leidis, et kaebus on seega selles osas ilmselgelt põhjendamatu ning seega vastuvõetamatu.

Artikkel 6 lõige 2

Kaebaja istungil osalemiseks kasutatud püsivalt paigaldatud klaasist kabiini iseloom tekitas EIK küsimusi seoses sellega, kas siseriiklikud kohtud suudavad hinnata sellise abinõu vajalikkust „juhtumipõhiselt“. EIK märkis, et selliste lahenduste süstemaatiline kasutamine võib sõltuvalt asjaoludest kahjustada kriminaalkuriteos süüdistatava isiku põhiõigusi. Siiski on EIK ülesandeks üksnes hinnata konkreetse juhtumi puhul, kas kaebaja ülekuulamine klaasist kabiinis riivas tema süütuse presumptsiooni õigust.

Sellega seoses tõi EIK välja mitu aspekti:

- kõnealune kabiin – klaasist, lahtise laega, piisavalt avar ja varustatud vajalike seadmetega – ei ole võrreldav metallaedikute tõrjuva välimusega ning kaebaja ei väida, et oleks esinenud alandavaid asjaolusid (nt relvastatud valvurid, koerad või pidev pildistamine kabiinis. Samuti taotles ta kabiinist eemaldamist alles apellatsioonimenetluse lõpus, päev enne oma ülekuulamist, olles eelnevalt mitmel istungil samas kabiinis viibinud.
- taotleja ei esitanud kohtule märkusi ega väitnud, et tal oleks olnud objektiivseid põhjuseid karta, et klaasist kabiinis viibimine jättis temast vandekohtule negatiivse mulje. Samuti ei esitanud ta oma väidetava kuulmispuude tõendamiseks ühtegi dokumenti. Siseriiklikes kohtutes piirdus ta viitega õiguskaitsevoliniku arvamusele ja süütuse presumptsiooni põhimõttele.
- vandekohus lükkas tema taotluse tagasi pärast konkreetset riskihinnangut, arvestades taotleja varasemat käitumist – ta oli aastaid õigusemõistmise eest põgenenud. Kohus võttis arvesse ka talle ette heidetavate tegude vägivaldset iseloomu ning leidis, et kabiini paigutamine oli vajalik julgeoleku tagamiseks. Samuti tagati, et taotleja liikumisvabadus ja konfidentsiaalne suhtlus advokaatidega olid säilitatud. Kassatsioonikohus kiitis selle põhjenduse heaks.

EIK leidis, et toimiku materjalid ei anna kohtule alust seda põhjalikku hinnangut kahtluse alla seada ega järeldada, et käesoleva juhtumi konkreetsetes asjaoludes oleks kaebaja ülekuulamine klaasist kabiinis rikkunud tema õigust süütuse presumptsioonile.

EIK ei tuvastanud artikkel 6 lõike 2 rikkumist.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)